

Samenvatting VNG - brief

t b v het College van burgemeester en wethouders

1991109886

nummer	ons kenmerk	datum
circ. nr. 91/177 CC 2/105 onderwerp	OCSR/109886	18 november 1991

beroepskostenvergoedingen en individuele subsidies beeldende kunst

aard van brief

adviserend

samenvatting

In december 1990 besloot de Tweede Kamer om het vertrekken van beroepskostenvergoedingen aan beeldende kunstenaars met ingang van 1 januari 1992 te centraliseren en onder te brengen bij één landelijke instelling, het Fonds Beeldende kunsten, Bouwkunst en Vormgeving (BkVB). Op deze wijze wordt beoogd een einde te maken aan de situatie waarin naast het Fonds BkVB ook een aantal gemeenten en het Voorzieningsfonds voor Kunstenaars een eigen beroepskostenregeling in stand houden.

De definitieve regelgeving van zijde van het ministerie van WVC laat nog op zich wachten, maar zal naar verwachting voor 1 januari aanstaande verschijnen. In deze brief wordt u geïnformeerd over de achtergronden van de parlementaire besluitvorming en de gevolgen hiervan voor het gemeentelijke beeldende kunstbeleid na 1 januari 1992. Wij adviseren u om zo mogelijk per 1 januari aanstaande af te zien van het verstrekken van beroepskostenvergoedingen: in plaats hiervan kunnen andere beleidsinstrumenten worden ingezet om kunstenaars te ondersteunen. Indien het niet mogelijk is op korte termijn de beroepskostenvergoedingen te beëindigen, adviseren wij u om het jaar 1992 als een overgangsperiode te beschouwen en de beroepskostenregeling met ingang van het Kunstenplan 1993-1996 stop te zetten.

Gemeenten houden ook ná 1 januari 1992 principieel het recht om aan beeldende kunstenaars individuele subsidies toe te kennen. Het is mogelijk het gemeentelijk beeldende kunstbeleid zodanig aan te passen dat enerzijds wordt afgezien van tegemoetkomingen in de beroepskosten, maar anderzijds toch het nodige wordt gedaan aan de ondersteuning van de (eigen) beeldende kunstenaars. In de brief wordt aandacht besteed aan het verschil tussen beroepskostenvergoedingen en individuele subsidies en wordt een aantal beleidsinstrumenten genoemd die - in nauwe samenhang tot elkaar - een vergelijkbaar effect kunnen bewerkstelligen als een (gemeentelijke) beroepskostenregeling.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

de leden
(t.a.v. het college van burgemeester
en wethouders)

doorkiesnummer (070)	uw kenmerk	datum
3738296		18 november 1991
onderwerp	ons kenmerk	bijlage(n)
beroepskostenvergoedingen en individuele subsidies beeldende kunst	OCSR/109886 circ. nr.91/177 CC 2/105	

Ten geleide

Op 17 december 1990 is de Beleidsbrief Beeldende Kunst (kamerstuk 21 683, nr. 1) van de minister van WVC door de Tweede Kamer behandeld. In deze Beleidsbrief werd onder meer voorgesteld om het verstrekken van beroepskostenvergoedingen in de toekomst te centraliseren en bij één landelijk loket onder te brengen. Het voorstel van de minister tot uniformering en centralisering van de beroepskostenregelingen stuitte bij de VNG niet op bezwaren. Ook de Tweede Kamer kon zich in het voorstel van de minister vinden, waarbij werd onderstreept dat provincies en gemeenten principieel het recht behouden om aan beeldende kunstenaars individuele subsidies toe te kennen. De definitieve regelgeving van de zijde van de minister van WVC laat nog op zich wachten, maar zal naar verwachting voor 1 januari aanstaande verschijnen. Om u bij uw huidige beleidsbeslissingen van dienst te zijn wordt in deze brief ingegaan op de achtergrond en de gevolgen van de parlementaire besluitvorming, wordt aangegeven dat 1 januari 1992 een belangrijke datum is op de weg naar beëindiging van de gemeentelijke beroepskostenregelingen en wordt tevens aandacht besteed aan het verschil tussen beroepskostenvergoedingen en individuele subsidies.

Een veelheid aan regelingen

In 1987 werd de Beeldende Kunstenaarsregeling (BKR) afgeschaft en werd daarvoor in de plaats onder meer een landelijke beroepskostenregeling ingesteld, uitgevoerd door het landelijke Fonds Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst in Amsterdam (Fonds BkVB). Doel van deze regeling is, professioneel werkzame kunstenaars een tegemoetkoming in de beroepskosten te verschaffen als ze voor kortere of langere tijd onvoldoende opbrengsten uit de zelfstandige beroepspraktijk kunnen realiseren.

Al snel na de afschaffing van de BKR ontstond een praktijk die aanmerkelijk ingewikkelder is dan beoogd. Het budget van het Fonds BkVB is beperkt en het fonds stelt eisen aan professionaliteit en kwaliteit van de kunstenaar. Een aantal gemeenten riep derhalve een eigen beroepskostenregeling in het leven, teneinde kunstenaars die bij het Fonds BkVB werden afgewezen toch in staat te stellen de beroepspraktijk te continueren. Sommige gemeenten lieten deze regeling uitvoeren door het Voorzieningsfonds voor Kunstenaars (VVK). Daarnaast hield het VVK ook nog een eigen beroepskostenregeling in stand, bestemd voor kunstenaars uit alle disciplines die noch ondersteuning kregen van het Fonds BkVB, noch van de lagere overheden.

Redenen voor vereenvoudiging

Zoals uit het vorenstaande blijkt, zijn er thans meerdere regelingen waarmee de continuering van de beroepspraktijk van beeldende kunstenaars wordt bevorderd. In de Beleidsbrief Beeldende Kunst geeft de minister van WVC een aantal redenen om tot vereenvoudiging van de bestaande praktijk te komen.

- De rijksoverheid heeft een eigen verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het aanbod aan beeldende kunst. Het kan zijn dat kunstenaars in een bepaalde periode onvoldoende produceren of dat er enige tijd (nog) onvoldoende vraag naar hun werk is. De minister van WVC wil vanuit het perspectief van landelijk kunstbeleid die kunstenaars ondersteunen wier werk kwaliteit heeft en derhalve van belang is voor de ontwikkeling van de beeldende kunst.
- Het is een kwestie van rechtsgelijkheid dat de beoordeling van de kwaliteit en daarmee de toewijzing van beroepskostenvergoedingen zo consistent mogelijk plaatsvindt. Momenteel is dit principe in het

geding, omdat beeldende kunstenaars in belangrijke mate afhankelijk zijn van hun woonplaats als het gaat om de vooruitzichten op het punt van continuering van de beroepspraktijk.

- Voor de kunstenaars zelf is het onoverzichtelijk en onnodig kostbaar wanneer zij bij zoveel instanties terecht kunnen voor tijdelijke ondersteuning in de beroepskosten.

Afspraken toekomstig beeldende kunstbeleid

Op grond van vorengenoemde overwegingen heeft de minister de provincies en gemeenten voorgesteld geen beroepskostenvergoedingen meer te verstrekken en deze taak over te laten aan de centrale overheid. Zoals eerder vermeld konden zowel de Tweede Kamer als IPO en VNG zich vinden in het voornemen om één landelijke beroepskostenregeling tot stand te brengen. De bedoelingen van de minister hebben uiteindelijk geleid tot de volgende concrete afspraken.

- Met ingang van 1 januari 1992 wordt het beroepskostenbudget van het Fonds BkVB vastgesteld op maximaal negen miljoen gulden: dit fonds zal als landelijke instelling de toekenning van beroepskostenvergoedingen ter hand nemen.
- Teneinde extra geld beschikbaar te hebben voor het fonds BkVB, zal de minister haar budget voor manifestaties verkleinen. Alleen manifestaties met een landelijk of internationaal publieksbereik komen in de toekomst nog voor financiële steun van het rijk in aanmerking. De provincies en gemeenten wordt verzocht, de overige manifestaties (van plaatselijk en/of regionaal belang) in hun beleid op te nemen.
- Bij provincies en gemeenten komen middelen vrij doordat beroepskostenregelingen worden beeindigd. Deze gelden zijn in principe inzetbaar voor manifestaties, maar ook voor bijvoorbeeld (het stimuleren van) aankopen en opdrachten en het verlenen van individuele subsidies.

Ingangsdatum: 1 januari 1992

Aanvankelijk was de hierboven geschetste taakverschuiving tussen rijk en lagere overheden voorzien voor 1993. Tijdens de Kamerbehandeling van de Beleidsbrief Beeldende Kunst werd evenwel duidelijk dat het parlement de centralisatie van de beroepskostenregelingen reeds met ingang van 1992 wilde realiseren. De minister van WVC nam deze datum over in een vooraankondiging aan provincies en gemeenten over de bevoorschotting in het

kader van de Tijdelijke rijksbijdrageregeling provinciale bevordering beeldende kunst 1991/1992 (Trbk). Ook in het thans beschikbare concept van het Besluit dat de grondslag moet vormen voor de uitkering van de Trbk-gelden 91/92, wordt uitgegaan van de streefdatum van 1 januari 1992.¹ In het onderstaande wordt aangegeven wat dit voor gemeenten betekent.

Gemeenten uit het IPO/VNG-convenant

Op 13 december 1990 bereikten IPO en VNG overeenstemming over de doordecentralisatie van een gedeelte van de beeldende kunstgelden die door het rijk aan de provincies worden toebedeeld. In een convenant werd vastgelegd dat 41 grotere en middelgrote gemeenten in de kunstenplanperiode 1993-1996 rechtstreeks gelden van de provincies krijgen voor het voeren van een eigen beeldende kunstbeleid. Afgesproken werd ook, dat in 1992 al zoveel mogelijk volgens de bedoelingen van het convenant zal worden gehandeld (VNG-brief d.d. 26-3-1991, circ. nr. 91/38).

In het IPO/VNG-convenant is opgenomen dat de voorwaarden die door de minister van WVC aan de tijdelijke bijdrageregeling worden verbonden, door IPO en VNG in acht zullen worden genomen bij de uitvoering van het convenant. De minister zal als bepaling in de bijdrageregeling 1992 opnemen dat de bijdrage niet bestemd mag worden voor de bekostiging van tegemoetkomingen in beroepskosten van beeldende kunstenaars: voor deze kosten staat de mogelijkheid van een vergoeding open bij het Fonds BkVB.

Het vorenstaande betekent dat de gemeenten die zijn opgenomen in het IPO/VNG-convenant geen beroepskosten aan beeldende kunstenaars mogen vergoeden uit de middelen die zij krijgen doorgedecentraliseerd van de provincies.

---

¹ Deze interim bijdrageregeling bevordering beeldende kunst en vormgeving was op 13 november 1991 nog niet officieel gepubliceerd. De interim-regeling loopt vooruit op definitieve regeling van een en ander via de wet op het specifiek cultuurbeleid, welke thans nog in behandeling is bij de Staten Generaal.

Wat betreft de **eigen** middelen zijn gemeenten uiteraard autonoom. In principe kan het gemeenten derhalve niet verboden worden om uit eigen middelen beroepskosten te vergoeden. Met het oog op de afspraken die op landelijk niveau zijn gemaakt, adviseren wij gemeenten echter om per 1 januari 1992 ook af te zien van het verstrekken van beroepskostenvergoedingen uit eigen middelen: in plaats hiervan kunnen gemeenten andere beleidsinstrumenten inzetten teneinde kunstenaars te ondersteunen (hierop wordt nog nader ingegaan).

De vier grote gemeenten

De afgelopen jaren werd een bedrag van 15 miljoen gulden aan de vier grote steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht uitgekeerd op grond van de Financieringsregeling welzijnsovereenkomst 4 grote gemeenten. Op het moment van verzenden van deze brief is nog niet bekend op basis van welke regeling de vier grote gemeenten vanaf 1 januari 1992 hun bijdrage ontvangen. Zeker is evenwel, dat ook in de regeling voor de vier grote gemeenten de bepaling zal worden opgenomen dat de middelen niet bestemd mogen worden voor beroepskostenvergoedingen aan beeldende kunstenaars.

Wat betreft de **eigen** middelen van de vier grote steden geldt - evenals voor andere gemeenten - dat gemeenten in beginsel vrij zijn in het geven van een bestemming aan deze gelden. Wij adviseren de grote gemeenten echter om aan te sluiten bij de landelijke taakverdeling die inhoudt dat het rijk vanaf 1 januari 1992 zorgdraagt voor de beroepskostenvergoedingen en de gemeenten in de sfeer van aankopen, opdrachten, individuele subsidies etc. een eigenstandig, aanvullend beleid voeren.

Overige gemeenten

Gemeenten die niet tot de vier grote steden of de convenant-gemeenten gerekend worden adviseren wij om per 1 januari 1992 eveneens af te zien van beroepskostenvergoedingen.

1992 overgangsjaar

Naar verwachting zal het voor een aanzienlijk aantal gemeenten niet mogelijk zijn om per 1 januari 1992 reeds volledig te stoppen met het

verstrekken van beroepskostenvergoedingen. Veel kunstenaars zijn op dit moment nog onvoldoende geïnformeerd over het feit dat het Fonds BkVB vanaf 1 januari 1992 de beroepskosten voor zijn rekening zal nemen: deze kunstenaars zijn niet in de gelegenheid om tijdig in te spelen op de wijzigende situatie per 1 januari a.s.

Ook gemeenten hebben nog niet de tijd gehad om alternatieve beleidsinstrumenten te ontwikkelen teneinde kunstenaars te ondersteunen. In een groot aantal gemeenten voorziet de (concept-)begroting voor 1992 niet in nieuwe beleidsaccenten. Maatregelen om door middel van aankopen, opdrachten, individuele subsidies etc. het gemeentelijk beeldende kunstbeleid waar nodig bij te sturen, zullen niet in alle gevallen reeds in 1992 operationeel kunnen zijn.

Met het oog op de genoemde knelpunten adviseren wij u om - waar nodig - het jaar 1992 als een overgangperiode te beschouwen. Deze periode kan dan gebruikt worden om het verstrekken van beroepskostenvergoedingen (eventueel gefaseerd) te beëindigen, zodat met ingang van de kunstenplanperiode 1993-1996 de nieuwe taakverdeling tussen de overheden volledig haar beslag krijgt.

Wat zijn beroepskostenvergoedingen?

Onder beroepskostenvergoedingen kunnen die subsidies worden verstaan, die tijdelijk aan een beeldende kunstenaar worden toegekend als financiële bijdrage in de totale produktiekosten of kosten van de aanschaf van kapitaalgoederen, dit zonder dat de aanwending van de toegekende middelen nader wordt omschreven. Het gaat hierbij met andere woorden om bijdragen in de vaste kosten van het beroep, **waarderingssubsidies** waarvoor geen directe tegenprestatie van de kunstenaar wordt verlangd. Beroepskostenvergoedingen worden verstrekt om de continuïteit van de beroepsuitoefening te garanderen vanuit de overtuiging dat in het kunstbeleid rekening moet worden gehouden met de materiele onzekerheid van het bestaan als scheppende kunstenaar.

Wat zijn individuele subsidies

Gemeenten behouden principieel het recht om individuele subsidies aan kunstenaars toe te kennen. Dit zijn subsidies die worden verleend ten

behoefte van de uitvoeringskosten van een project of activiteit, zoals een opdracht, een tentoonstelling, een publicatie, een presentatie e.d. Ook studie- en reisbeurzen kunnen worden gerekend tot de individuele subsidies. Startstipendia en werkbeurzen vormen een bijdrage in algemene zin aan het inkomen van de kunstenaar en zijn als zodanig op te vatten als een verbijzondering van de beroepskostenvergoeding: het onderscheid met de individuele subsidie is enigermate arbitrair. In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat individuele subsidies worden toegekend om kunstenaars in de gelegenheid te stellen bepaalde plannen uit te werken of een aantal omschreven activiteiten te ontplooiën.

Aanpassing gemeentelijk beleid

Relatief veel gemeenten zien de ondersteuning van beeldende kunstenaars als een belangrijk onderdeel van het totale gemeentelijke cultuurbeleid: gemeentebesturen proberen het voor kunstenaars aantrekkelijk te maken om in een gemeente te wonen en werken en achten zich verantwoordelijk voor de continuïteit van de beroepspraktijk van de 'eigen' kunstenaars.

De ondersteuning van de beroepspraktijk van (beeldende) kunstenaars zal ook in de toekomst voor gemeenten van belang blijven, mede gezien het feit dat - door de beperkte omvang van het budget van het fonds BkVB - niet alle beeldende kunstenaars een landelijke beroepskostenvergoeding zullen ontvangen. Gemeenten kunnen hun beeldende kunstbeleid zodanig aanpassen dat enerzijds wordt afgezien van tegemoetkomingen in de beroepskosten, maar anderzijds toch het nodige wordt gedaan aan de inkomensvorming van beeldende kunstenaars.

In een **bijlage** bij deze brief worden een aantal beleidsinstrumenten weergegeven die - in nauwe samenhang tot elkaar - een vergelijkbaar effect kunnen bewerkstelligen als een (gemeentelijke) beroepskostenregeling. Het gaat hierbij om instrumenten die op hoofdlijnen in 3 categorieën te onderscheiden zijn: beleidsmiddelen welke met name zijn gericht op kunstenaars (vooral produktie-ondersteunende maatregelen), beleidsmiddelen bedoeld om kunstenaar en publiek dichter bij elkaar te brengen en beleidsmiddelen met name gericht op het publiek. Deze maatregelen kunnen tezamen een significante aanvulling vormen op het landelijke beeldende kunstbeleid.

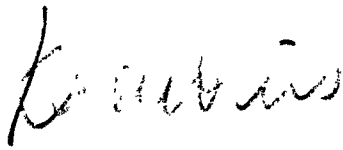

Tot besluit

Recentelijk is in de media enige aandacht besteed aan de problematiek rond kunstenaars met een bijstandsuitkering. Zodra daartoe aanleiding is zullen wij u over ontwikkelingen op dit terrein nader berichten.

Wij vertrouwen erop u hiermee vooralsnog voldoende te hebben geïnformeerd.

VERENIGING VAN NEDERLANDSE GEMEENTEN

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'K.G. de Vries', written in a cursive style.

mr. K.G. de Vries
hoofddirecteur

BIJLAGE: EEN SCALA VAN BELEIDSINSTRUMENTEN

De beleidsmiddelen die de gemeente op het terrein van de beeldende kunst ter beschikking staan, zijn op hoofdlijnen onder te verdelen in 3 categorieën. De beleidsmiddelen die in hoofdzaak op kunstenaars zijn gericht worden kort toegelicht. De laatste paragraaf is gewijd aan de (aparte positie van) de kunstuitleen.

1. Beleidsmiddelen met name gericht op kunstenaars

a. Aankopen en opdrachten

De meest directe wijze waarop de gemeente een kunstenaar kan ondersteunen is via het verstrekken van een opdracht of het doen van een aankoop. Aankopen en opdrachten kunnen zijn gericht op alle mogelijke vormen van beeldende kunst, zoals schilderijen, beelden, gravures, litho's, foto's etc. Deze kunstwerken kunnen worden vervaardigd door Nederlandse en buitenlandse, plaatselijke en niet-plaatselijke kunstenaars. Met de werving van kunstwerken kunnen verschillende beleidsdoelstellingen worden gerealiseerd, zoals:

- aanvulling van de collectie van een tentoonstellingsruimte, het plaatselijk museum of de kunstuitleen;
- stimulering van jonge en beginnende kunstenaars.
- inkomensvorming van kunstenaars.
- verrijking van de openbare ruimte, en van (openbare) gemeentelijke gebouwen (bijvoorbeeld via het inrichten van werkkamers, wachtkamers, gangen, ontvangstruimten etc);
- realisatie van jubileum-, relatie-, representatiegeschenken. Dit kunnen 'unica' zijn maar ook kunstwerken 'in oplage' zoals zeefdrukken, bronsafgietsels, sieraden, grafiek(mappen) e.d.
- realisatie van representatief drukwerk zoals nota's, jaarverslagen, affiches, brochures, postpapier, logo's, wenskaarten, catalogi, agenda's, jubileumuitgaven,
- realisatie van gebruiksvoorwerpen zoals gereedschap, servies, schrijfgerei, parkeermeters, wegwijzers, klokken, fontein en straatmeubilair in zijn algemeenheid;

Voor de financiering van een aankoop of opdracht staan de gemeente verschillende middelen ter beschikking, waaronder de percentageregeling. Dit is een regeling die - al of niet op basis van een formele

verordening - erin voorziet dat bij het bouwen of verbouwen van een gemeentelijke accommodatie en/of het bouwrijp maken van de daarvoor benodigde grond een bepaald percentage (meestal 1%, soms 1,5%) wordt gereserveerd ten behoeve van een kunsttoepassing. De procedure die wordt gehanteerd bij het verstrekken van de opdracht hangt vaak samen met de omvang van het beschikbare bedrag:

- kleine bedragen (enige duizenden gulden) kunnen worden gestort in een gemeentelijke fonds beeldende kunst en worden opgespaard ter bekostiging van een grotere aankoop of opdracht;
- grote bedragen kunnen, op advies van de gemeentelijke adviescommissie voor beeldende kunst, gebruikt worden voor een opdracht aan een kunstenaar, al dan niet na een open wervingsprocedure.

b. Collectievorming lokale/regionale kunstenaars

Collectievorming gericht op lokale/regionale kunstenaars: atelier aankopen bij individuele kunstenaars die over een langere periode werkzaam zijn in de regio en van wie het zinvol is een collectie op te bouwen die de ontwikkeling van hun werk laat zien.

c. Bijdragen aan kunstenaars voor tentoonstellingen, projecten, publiciteit, presentatie, documentatie e.d.

Voor sommige kunstenaars zijn de kosten van een tentoonstelling te hoog, terwijl het toch zinvol kan zijn om het publiek kennis te laten nemen van het werk. Onder de noemer 'presentatiesubsidie' of bruikleenvergoeding kan aan de kunstenaar een tegemoetkoming in bepaalde kosten worden verstrekt.

Een interessante vorm van ondersteuning is het verstrekken van een documentatiesubsidie. De vraag naar een kunstwerk hangt onder andere sterk af van de wijze waarop van het werk kan worden kennis genomen. Gemeenten kunnen jonge, beginnende kunstenaars steunen door bijvoorbeeld subsidie te geven voor het vervaardigen van professionele documentatiemappen.

d. Gemeentelijke bruikleenvergoedingen (hang- en stagelden)

Vergoedingen die worden uitgekeerd voor kunstwerken welke ter beschikking worden gesteld voor tentoonstellingen e.d.

e. **Accommodatiebeleid**

Gemeenten kunnen een belangrijke rol spelen bij de bouw en het beschikbaar stellen van werkplaatsen, tentoonstellingsruimten e.d. Sommige gebouwen (voormalige scholen of bedrijfsruimten bijvoorbeeld) lenen zich uitstekend voor gebruik als atelier. Vaak is slechts een minimale aanpassing nodig die in veel gevallen door de kunstenaar zelf kan worden aangebracht. De gemeente kan een bemiddelende rol spelen, met name door het benaderen van woningbouwverenigingen en andere onroerend goed-eigenaren. Ook kan de gemeente een wachtlijst opstellen van kunstenaars die zoeken naar atelierruimte. Leegstaande pakhuizen of scholen die worden heringericht als ateliers en expositieruimten kunnen de eenzijdige (woon)functie van een wijk doorbreken en daarmee bijdragen aan de leefbaarheid van de omgeving. De werkruimten kunnen behalve aan professionals ook aan amateurs toegang bieden.

f. **Steun aan Kunstenaarscollectieven**

Subsidies die aan individuele kunstenaars worden toegekend kunnen ook ter beschikking worden gesteld van kunstenaarscollectieven. Daarnaast kunnen gezamenlijke activiteiten van kunstenaars werkzaam binnen een collectief ondersteund worden. De gemeente kan met name een bemiddelende en stimulerende rol vervullen ten behoeve van het tot stand brengen van collectieve werkplaatsen, tentoonstellingsruimten e.d.

g. **Gemeentelijke prijzen/bekroningen/aanmoedigingsgiften**

h. **Artist in residence**

Tijdelijk een kunstenaar de gelegenheid bieden om - met een welomschreven doel- in een bepaalde stad/streek te werken.

2. Beleidsmiddelen met name bedoeld om kunstenaars en publiek bij elkaar te brengen

- a. Een plaatselijk museum voor hedendaagse kunst;
- b. Ondersteuning van tentoonstellingen, tentoonstellingsruimten, beeldenroutes en -parken;

- c. Ondersteuning van een bibliotheekvoorziening en/of een documentatie/informatie/bemiddelings-instituut;
- d. Stimuleringsregeling ten behoeve van (startende) galeries;
- e. Stimulering van manifestaties/festivals.

3. Beleidsmiddelen met name gericht op het publiek

- a. Instituut voor kunstzinnige vorming;
- b. Regelingen ter stimulering van de amateuristische kunstbeoefening, voorlichting, stimulering van cursussen;
- c. Kortingsregelingen, marktverruimende maatregelen (subsidies die tot doel hebben de prijs van een kunstwerk te verlagen en daarmee de afzet te vergroten), culturele paspoorten;
- d. Stimulering van spreiding van het aanbod over de wijken;
- e. Doelgroepenbeleid;

4. Kunstuitleen

In aanvulling op bovenstaand overzicht zij tenslotte opgemerkt dat met name **de kunstuitleen** een middel bij uitstek is om kunst en publiek tot elkaar te brengen. Een centrum voor kunstuitleen is doorgaans verbonden met meerdere van bovengenoemde functies/instrumenten. In de meeste middelgrote gemeenten vormt de kunstuitleen inmiddels een hecht verankerd onderdeel in het totale cultuuraanbod. In enkele gemeenten is aan de hand van de spilfunctie van de kunstuitleen gestreefd naar de integratie van een groot aantal lokale beeldende kunstfuncties (zoals informatievoorziening, organiseren manifestaties, uitvoerengemeentelijk opdrachtenbeleid enz.) in een zogenaamde Centrum voor Beeldende Kunst (CBK). De VNG heeft een publicatie in voorbereiding over de relatie tussen gemeente en kunstuitleen.